

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Debatt: Migrationsreglerna slår mot forskning

Återinför permanenta uppehållstillstånd efter fyra års forskarutbildning i Sverige. Annars förlorar vi spetskompetens och får svårt att rekrytera nya talanger, skriver flera debattörer.

I slutet av oktober beslutade riksdagen att inte införa undantag för doktorander och forskare i utlänningslagen, vilket har utlöst stor frustration i forskarvärlden. Förslaget om undantag har att göra med de regler för uppehållstillstånd som trädde i kraft den 20 juli, och som ändrar spelplanen i vad som redan är en prövande fas i forskarkarriären. Tidigare kunde doktorander få permanent uppehållstillstånd efter fyra års forskarutbildning i Sverige. I och med den nya lagen krävs nu att man kan visa att man har försörjning under minst 18 månader efter avslutad forskarutbildning för att få permanent uppehållstillstånd. Det låter kanske rimligt? Men så ser inte verkligheten ut.

Första karriärsteget efter forskarutbildningen är ofta en serie kortare tjänster eller stipendium som ger möjlighet till att bredda sin kompetens, avsluta forskningsprojekt, och utveckla sin självständighet. Forskningsanslag och lektorat kan inte sökas förrän doktorsexamen är klar och de rigorösa utvärderingar av ansökningar som tillämpas inom akademien och av forskningsfinansierare gör att ansökningsprocessen vanligen tar 6–12 månader. Trots att viss förbättring sker på den akademiska arbetsmarknaden, leder de nya reglerna för uppehållstillstånd till ett moment 22 för många unga forskare. Disputerade forskare, som normalt sett kan se fram emot en stark ställning på arbetsmarknaden, riskerar i stället försvinna utomlands, eftersom de nya reglerna gör det betydligt svårare att etablera sig i Sverige efter disputation.

Företag står för cirka 75 procent av investeringarna i forskning och utveckling i Sverige. Nydisputerade forskare utgör kvalificerad kompetens för det forskande näringslivet. Inte minst inom det för konkurrenskraften så viktiga teknikområdet, med forskningsbaserade företag inom områden som batteriteknik, läkemedel, telekom och materialindustri. Även här är kortare projekt- och provanställningar vanliga tidigt i karriären. De nya reglerna innebär ett avsevärt problem för företagets kompetensförsörjning i ett läge där det redan är svårt att fylla den högkvalificerade kompetens man behöver. Svenska företag riskerar att gå miste om kompetent och välbehövlig arbetskraft, vilket sannolikt bidrar till att en ökande andel av nyinvesteringar i forskning och utveckling kommer att ske i andra länder.

Forskning är en internationell verksamhet och rekrytering sker i internationell konkurrens. År 2020 var 40 procent av alla doktorand-nybörjare i Sverige från andra länder. De allra flesta av dessa, 58 procent, kom från länder utanför EU. Efter examen lämnar många av de internationella forskarna Sverige. Det är i sig inte anmärkningsvärt då arbetsmarknaden för forskare är global. Men om Sverige skall stärka sin position som en konkurrenskraftig

forsknings- och innovationsnation behöver vi få fler utomeuropeiska forskare att etablera sig här, inte färre. Det finns en ökad efterfrågan på forskarutbildade på arbetsmarknaden i Sverige. Att i det läget inte ta tillvara på den spetskompetens som utbildats här, utan i stället gå tillbaka till en ordning som försämrar möjligheterna för utomeuropeiska forskare att stanna, är ett slöseri med resurser.

Efter att de nya reglerna införts måste utomeuropeiska kolleger nu ideligen söka nya uppehållstillstånd för varje kortare anställning. Det drabbar deras karriärchanser hårt, långa bearbetningstider för förnyade tillstånd innebär att de periodvis är förhindrade att resa och delta i internationella fält- och arkivstudier, vetenskapliga konferenser, och besök på koncernkontor i andra länder. Ett A- och ett B-lag skapas bland unga forskare i Sverige, där medborgarskapet avgör karriärmöjligheterna.

De nya reglerna innebär tre allvarliga hot mot Sveriges ambition om att vara en forskningsnation i världsklass:

- De nya reglerna hotar näringslivets kompetensförsörjning. Svenska företag riskerar att gå miste om kompetent och välbehövlig arbetskraft i ett läge där arbetsmarknadens efterfrågan på forskarutbildade ökar.
- De nya reglerna hotar forskningens kvalitet. Med en oklar framtid för utomeuropeiska doktorander blir det svårare att rekrytera de allra bästa till Sverige. Detta innebär i sin tur en utarmning av våra forskningsmiljöer, och i förlängningen att våra lärosäten blir mindre attraktiva även för seniora forskare och forskningsledare, samt för de mest kvalificerade doktoranderna från Sverige och EU. Slutligen kommer kvaliteten i grundutbildningen också minska, då unga forskare gör viktiga insatser inom undervisning och handledning av studenter.
- De nya reglerna innebär för många doktorander ett hot mot den akademiska friheten och yttrandefriheten. Doktorander, som kommit till Sverige från en auktoritär regim och vet att de kan komma att behöva återvända till sina hemländer efter forskarutbildningen, kommer sannolikt inte våga inta forskningsperspektiv och presentera resultat som kan uppfattas som obekväma i hemlandet.

Regeringen har hittills reagerat på kritiken mot den nya utlänningslagen med att skjuta över ansvaret på universiteten att ändra sina anställningsprinciper. Med detta bortser man tyvärr från hur den akademiska arbetsmarknaden fungerar. Den nya regleringen är dåligt anpassad för utvecklingen och behoven inom akademien och i den kunskaps- och innovationsdrivna industrin.

Vi uppmanar därför de politiska beslutsfattarna i Sverige att genast besluta om en återgång till tidigare bestämmelser och återinföra permanenta uppehållstillstånd efter fyra års forskarutbildning.

Sebastian Westenhoff

Ordförande, Sveriges unga akademi

Ylva Söderfeldt

Ledamot, Sveriges unga akademi

Dan Larhammar

Preses, Kungl. Vetenskapsakademien

Magnus Berggren

2:e vice preses och ordförande för Kommittén för forskningspolitiska frågor, Kungl. Vetenskapsakademien samt ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Debattartikeln publicerades i Svenska Dagbladet 2021-11-29.